

РЕЦЕНЗИЯ

НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД НА МИЛЕНА ВЕСЕЛИНОВА ЛАФЧИЕВА

НА ТЕМА:

„БЪЛГАРСКАТА ПАТРИОТИЧНА ЕМИГРАЦИЯ В СЕВЕРНА АМЕРИКА (ИДЕОЛОГИЯ И ПРАКТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ 1944 – 1950 Г.)“

ЗА ПРИСЪЖДАНЕ НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА И НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР“

ПО НАУЧНАТА СПЕЦИАЛНОСТ „ПОЛИТОЛОГИЯ“

В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 3.3 „ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ“

Рецензент:

доц. д.п.н. Георги Любенов Манолов

Представеният вариант на дисертационен труд интерпретира твърде актуална за науката и неизвестна на широката общественост проблематика в областта на историята на българския живот, каквато е темата на нашата патриотична емиграция в Северна Америка (1944 – 1950 г.) и нейната идеологическа и практическа дейност.

Дисертационното изследване е в обем 289 стандартни страници, като в структурно отношение се състои от увод, три глави, заключение и използвана литература от 148 източника (79 на кирилица, 50 на латиница, 19 информационни първоизточника и библиография).

Още в увода на дисертационният труд авторът ни предлага логична систематизирана структура на изложението, в която са маркирани основните въпроси и изисквания, разглеждани в контекста на избраната тема. Това е видно от формулираните обект и предмет на труда, в който ясно и точно е детерминирана основната цел на изследването: да се създаде ново научно знание, което да разкрива цялостно активната идейно-политическа и практикополитическа дейност, реализирана от българската патриотична емиграция в Северна Америка за защита на българските национални интереси на Балканите. В зависимост от тази цел са поставени следните няколко задачи: 1) В какво организационно състояние се намира Македонската политическа организация (МПО) в Американската българодобросъседска лига (АБДЛ) в САЩ и Канада и как патриотичната структура се подготвя по време и непосредствено след Втората световна война, за да се ангажира със следвоенните политически процеси, които протичат на Балканите, и на тази основа кой, кога и с какви аргументи разработва новата политическа програма (идеологията) на тази част от организираната българска патри-

отична емиграция в Северна Америка за създаването на „свободна Македония“ (разбирана като втора държава на българите, на Балканския полуостров); 2) Как възниква и каква стратегия използва Американско-българската добросъседска лига (АБДЛ) в усилията си да неутрализира агресивната пропаганда на влиятелната гръцка емиграция в Съединените щати, за да се облекчи възможността за защита на българските национални интереси през следвоенния период; 3) Защо и докога емиграцията очаква България да работи активно за разрешаването на националнообединителния проблем след войната и от кой момент и при какви обстоятелства, свързани с политиката на Югославската комунистическа партия (ЮКП), се налага възприемането на критичната емигрантска политика спрямо капитулацията на БРП(к) по македонския въпрос (между 1944 и 1948 г.); 4) Разкриване на основните тенденции в борбата на МПО за защита на българите в Егейска Македония по време на Гражданската война, избухнала в Гърция през втората половина на 40-те години на ХХ век; и 5) Изясняване на теоретичните приноси на Иван Михайлов за цялостното доразвитие на политическата доктрина „Свободна и независима Македония“ във варианта „Македония – „Швейцария на Балканите“ (след реализирането на курса, наложен от Й. Б. Тито, за създаване на македонска нация във Федеративна република Македония). Сиреч уводът отговаря на всички критерии, необходими за разработката на тази слабопроучена тема в научната политологическа и историческа литература.

Непосредствената реализация на поставените задачи започва още в **първа глава**, която има теоретико-методологичен характер и в която е изяснена авторовата позиция, по с основния понятиен апарат, свързан с тематиката на настоящото изследване. В историко-политически контекст е направен общ преглед на формите, в които се реализират демографските процеси, свързани с преместването на големи човешки маси и отделни хора в Новото време. Тук акцентът обаче съвсем естествено е поставен върху същностната характеристика на онези научни термини, които имат най-непосредствено отношение към изследваната тема, – изселванията, преселенията, миграцията, емиграцията, диаспората, патриотичната емиграция, репатрицията и др. Така се внася яснота при тяхното конкретно използване в хода на анализа. И още, тези разграничения на понятията са важни, тъй като те полагат фундамента на бъдещия теоретичен анализ в другите две глави. Във втория параграф на първа глава се изясняват организационното развитие и конкретното състояние, в което се намира главната българска патриотична организация сред емиграцията – МПО, в средата на ХХ век, за да се очертаят контурите на предстоящата битка в защита на интересите на „старата родина“ (през втората половина на 40-те години на миналия век). С други думи в главата правилно са положени водещите методологически ориентири на настоящото изследване.

Във **втора глава** на аргументиран анализ е подложена идеологията на МПО, като за пръв път в политическата наука се изяснява важният въпрос кой, кога и с каква аргументация разработва в САЩ новия политически проект за възможността да се

създаде една млада държава на Балканите, наречена „Свободна Македония“. И съответно на базата на своя естествен етнически, политически и духовен облик тя да се превърне във „второ отечество на българи“ (поради провалената възможност да се постигне пълно национално обединение след двете национални катастрофи от 1913 и 1919 г.). В този смисъл във втория параграф на тази глава специално място е отделено на АБДЛ като на една кратко съществувала и предимно интелигентска българска емигрантска организация, която обаче изнася основната идейна битка срещу мащабната пропаганда, реализирана от гръцката емиграция в Америка, обосноваваща план за наказание на България след Втората световна война (по-жесток дори и от последиците от Ньойския мирен договор от 1919 г.). И накрая в систематичен порядък цялостно е проучена практическата дейност на патриотичната емиграция в Северна Америка, която ревностно защитава българските национални интереси пред участниците в Парижката мирна конференция от 1945 до 1947 г.

В **третата глава** като логически завършек на труда конкретно се изследват политиките, реализирани от управляващите в Белград, София и Атина през втората половина на 40-те години по българския национален въпрос на Балканите. Във връзка с тях се разгръща и най-мащабната политикопрактическа работа на родолюбивата българска емиграция в Северна Америка, която чрез направения теоретичен анализ намира израз в няколко същностни насоки: разкриване на идейно-политическите и практическите корени и принципи в Северна Америка против неомакедонисткия курс на ЮКП във ФРМ; проследяване на последователната „идейна битка“ на българските патриоти отвъд океана с управляващите в България за ограничаване (и намаляване) на ефекта от наложената антибългарска политика по националния въпрос (от Й. В. Сталин и Г. Димитров); изследване на приноса на българската емиграция за разобличаване на антибългарския геноцид, организиран от гръцките управници над българското население в Егейска Македония; и излагане на идейно-теоретичния принос на Иван Михайлов, свързан с бъдещата реализация на проекта „Северна Македония“ и др. Това е определено постижение на автора, защото, освен че голяма част от проблематиката за пръв път се изследва от науката, е извършен и много прецизен и балансиран анализ на случилото се през периода 1944 – 1950 г.

В **заключението** на дисертационния труд на направени съответните изводи и обобщения, като са синтезирани и основните научни постижения на автора, произтичащи от разработката. От тях проличава много добра теоретико-методологическа култура, умения за реализация на задълбочен научен анализ, разграничаване на същественото от маловажното, умело боравене с десетки емпирични и фактологични данни (без това да претоварва изложението) и пр. Тоест авторът действително показва сериозни научноизследователски качества, които не са чак толкова често срещано явление сред младото поколение изследователи.

Специално трябва да се отбележи и още едно постижение на дисертанта, което е свързано с проучването, изследването и анализирането на огромния информационен

масив по темата на труда. То се изразява в обстоятелството, че: първо, по твърде прецизен начин е проучена и систематизирана литературата; и второ, няма увлечение по емпирията и фактологията за сметка на теоретичния анализ, нищо което много често се случва в подобен ред изследвания.

От такива позиции **основните научни приноси в дисертацията** на докторант Милена Лафчиева могат да се систематизират в следната последователност:

Първо. Работата е написана изцяло по новооткрита и неизползвана политическа документация. Това обстоятелство позволява на автора да разработва за пръв път важни частни въпроси, свързани с идеологията и практическата политическа дейност на българското патриотично движение сред емиграцията в Северна Америка през втората половина на 40-те години на XX век.

Второ. Изцяло приносна е частта, свързана със създаването и дейността на емигрантската организация „Американо-българска добросъседска лига“. Досега тя дори не беше известна като съществувала организационна реалност в хода на приключилите политически процеси, свързани с живота на българите зад океана.

Трето. В дисертацията се доказва убедително, че македонската българска емиграция в Северна Америка действително е разбила невъзможността на свободна България да обедини и българите от Македония в едно общо отечество главно поради противодействие на политиката, провеждана от Атина и Белград. Затова емиграцията въвежда в употреба искането за създаване на свободна Македония. Тя обаче разбира това бъдещо политическо образувание само като „втора държава на българите на Балканите“ (по подобие на Австрия и Германия). Или, държава, в която българите ще са доминиращият етнически елемент и ще провеждат добросъседска политика спрямо България. Докато македонистите смятат, че въпросната втора държава трябва да е „македонска“ – в смисъл различна, от България, т.е. която е базирана върху някаква собствена „македонска история“, друг език и култура. Това е основният и изключително ценен принос на автора, свързан с идеологията на тази част от общобългарското националнообединително движение, която се изявява в Северна Америка.

Четвърто. Конкретен принос представлява и разкриването на борбата, която българските родолюбци в Северна Америка първи повеждат срещу коминтерновската политика на ЮКП и Й. Б. Тито за създаване на нова, „македонска“, нация изцяло на антибългарска основа. Именно тази емиграция обнародва книгата на Иван Михайлов, в която Сталиновата доктрина по националния въпрос е разобличена още през 1947 г. На тази основа от самото начало на налагането на македонизма в Република Македония българите в Новия свят отричат напълно идеологията и практиката на това антибългарско явление.

Пето. Важен принос на автора е и принципната критика на патриотичното емигрантско движение срещу колебливата и отстъпчива политика на Г. Димитров и БРП(к) по националния въпрос след 1944 г. Докторантката доказва, че това е основната причина, поради която емиграцията откъсва през 1947 г. епархията на Българската

православна църква в Северна Америка (с нейните 15 православни храма) от Св. Синод, за да се избегне възможността БРП(к) да влияе и върху духовния живот на българите в Новия свят. Така, заради грешките на БРП(к) по македонския въпрос близо четвърт век емиграцията изцяло се откъсва от лоното на БПЦ.

Шесто. Съществен приносен момент е и това, че детайлно е разгледана и упоритата практическа политическа дейност на българските патриотични организации в САЩ за разобличаване на суровата политика, провеждана от гръцкото монархическо правителство срещу българите в Егейска Македония от 1945 до 1949 г. Основна заслуга на емиграцията е, че под неин натиск наскоро създадената ООН изпраща международна анкетна комисия в Солун, която установява на място истината, свързана с прогонването на българите от Гърция, и осъжда официално управляващите в Атина.

Бележки и препоръки към дисертационния труд:

Необходимо е да се разшири научната база на дисертацията, като още по-целенасочено се изследват предпоставките, причините и състоянието на тезата за т.нар. „македонска нация“ и „македонска държава“ през призмата на коминтерновските постулати, възгледите на Й. В. Сталин и Й. Б. Тито и отношението на Г. Димитров по този въпрос. И в този смисъл какви са отраженията върху българската емиграция в Северна Америка от идейно-политическа гледна точка. Считам, че това е важно да се допълни, и особено да се изясни обективно каква е ролята на Г. Димитров и БРП(к) за „узаконяване“ на т.нар. „македонска нация“ тогава.

Би могло да се прецизира и ако е нужно, да се реструктурира част от емпиричния материал в дисертацията, защото сега на места той донякъде утежнява изложението, при което се „губят“ правилно формулираните изводи в труда. Това неизбежно ще подобри цялостното съдържание на дисертацията, откроявайки най-отличителните черти на тази „болна“ и за нашата съвременност тематика.

Следва да се помисли за преформулиране на някои от точките на дисертационния труд, които заедно с последващо редактиране на текста несъмнено ще подобрят неговите сегашни достойнства в качествено отношение.

Заклучение

Настоящото дисертационно изследване притежава необходимите научни качества съобразно изискванията на ЗРАСРБ и правилниците на УНСС, поради което предлагам на уважаемото Научно жури да присъди образователно-научна степен „доктор по политология“ на докторант Милена Веселинова Лафчиева.

16.1.2020 г.
гр. София

Рецензент:
(доц. д.п.н. Георги Манолов)